
Magyarország és a Német Lovagrend a középkorban

Az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat 2021-ben adta ki a *Hungary and the Teutonic Order in the Middle Ages* című kötetet. A könyv szerzője, Pósnán László a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének egyetemi tanára és a DE-TKP „Magyarország a középkori Európában” Lendület Kutatócsoport tagja. Nem ismeretlen a téma a szerző számára: Pósnán László munkásságában központi helyet foglal el a Német Lovagrend középkori történetének kutatása, számos tanulmánya mellett több kötetet is publikált a témában (*A Német Lovagrend pénzügypolitikája a kezdetektől a XIV. század közepéig*, 2000; *A Német Lovagrend a XIII. században*, 1996). A könyv emiatt tekinthető egyfajta szintetizáló munkának, ami a szerző eddigi kutatási eredményeit igyekszik összességében bemutatni.

A kötetnek van egy hasonló címen kiadott, magyar nyelvű változata, mely valamivel korábban, 2019-ben került kiadásra. A két munka felépítése hasonló, a magyar nyelvű változatban egy XVIII. századi kitekintés és egy térképi függelék is található, amelyek az angol nyelvű munkába nem kerültek bele. Emellett vannak benne eltérések, hiszen a 2019 óta megjelent tanulmányok és eredmények is belekerültek az angol nyelvű kiadásba, így az bővebbnek, részletesebbnek tekinthető.

Érdeemes néhány szót szólni a kötet fizikai megjelenésére. A keményfedeles könyv címdoldalán az Eberhard Windecke emlékirataiból ismert jelenet látható, mikor Luxemburgi Zsigmond találkozik a német lovagokkal 1409-ben Budán, ahol megerősítette szövetségét a Német Lovagrenddel; hátoldalán a kötet rövid tartalmi összefoglalóját és a szerző munkásságának rövid leírását, valamint a Német Lovagrend mindenkori nagymesterének címerét találjuk meg. A közel B5-ös méretű munka fő szövegrészeit forrásrészletek és táblázat is tarkítja.

A könyv felépítése kronologikus sorrendet követ, folyamatában mutatva be a rend történetét a XIII. századtól kezdve egészen a magyarországi Jagelló-kor végéig, 1526-ig. Az előszót követő rövid bevezető részben, „A keresztes eszme és a szerzetes lovagrendek a XII. századi Magyarországon” című fejezetben a keresztes hadjáratok, illetve a Magyar Királyság kapcsolatát mutatja be, egészen a XII–XIII. század fordulójáig.

A kötet első nagyobb egységében, a „Az Árpád-kor” fejezetben a Német Lovagrend történetét mutatja be a kései Árpád-korban, III. Bélától kezdve egészen az Árpád-ház kihalásáig. Természetesen a szerző a legnagyobb hangsúlyt a fejezetben belül a Német Lovagrend Erdélyben való letelepítési kísérletére helyezte, részletesen bemutatva II. András magyar király és a Lovagrend kapcsolatát. Bemutatja a Német Lovagrend erdélyi telephelyeit, erődítményeit (pl. Törzburg/Töröcsvár vagy Rosenau/Barcarozsnyó), illetve a Lovagrend kiűzésének okát is.

A munka második nagyobb egysége a „Az Anjou-kor”, melyben az Anjou uralkodók és a Német Lovagrend kapcsolatát vizsgálja. Az Anjou-korra jellemző lengyelbarát politika miatt a viszony a Német Lovagrenddel igen összetettnek nevezhető, ami I. (Nagy) Lajos magyar–lengyel perszonáluniójának időszakában fokozottan volt igaz. Lényeges szerepet kapnak a Lajossal szövetségben indított litván hadjáratok, melyek a későbbi lovagrendi–litván ellentétnek adtak történeti alapot.

Igen hosszú részt kapott a „A Luxemburg-kor” fejezet. A Luxemburgi Zsigmond nevével fémjelzett fél évszázad alatt a magyar és a lovagrendi politikai a korábbiaknál szorosabb egységet mutatott. Ez leginkább Zsigmond német származásának és folyamatosan erősödő birodalmi státuszának köszönhető, amit a nyugati szkizma megakadályozása tovább emelt. Ebben a fejezetben a szerző többek között bemutatta Zsigmond egyik törökellenes védelmi intézkedését, miszerint a déli végvárok egy részében (pl. Szörény vagy Orsova) német lovagokat állomásoztat. Bár ez az intézkedése csak rövid ideig tartott – a lovagrendi helyőrség zsoldja nagyon magas volt, szinte megfizethetetlen, a kísérlet sikertelenségének oka tehát leginkább anyagi volt –, jól indikálja a korszakban tapasztalható magyar–lovagrendi kapcsolatok mélységét.

A következő két fejezet valamivel rövidebb terjedelmű. Az „A Hunyadi-kor” és a „A Jagelló-kor” című fejezetekben Pósan hasonlóképp

bemutatja a Magyar Királyság és a Német Lovagrend között fennálló kapcsolatot, azonban ezekben az időszakokban a Lovagrend politikai és hadászati szerepe miatt csökken a közép-európai régióban betöltött szerepe. Ezzel szemben a szerző két alfejezetben is tárgyalja a Lovagrend ugyanazon régióban betöltött gazdasági szerepét – például a magyar bányák nyersanyagai, illetve azok bérlése kapott nagy szerepet a korban, valamint a XV–XVI. században Thornban (ma: Torún, Lengyelország) létesült magyar lerakatokról, mint például a Fugger-Thurzó lerakatról van benne részletes leírás –, bemutatva ezáltal a Magyar Királyság és a Hanza-kereskedelem korabeli jellemzőit – például Thorn és Danzig (ma: Gdańsk, Lengyelország) vetélkedése, vagy a Thorn-Kassa közti termékcsere leírása – és kapcsolatait.

A kötet végén igen jelentős forrásjegyzéket és bibliográfiát találunk, ahol a német, lengyel és magyar források mellett igen sok korábbi és kortárs szakmunkát találhatunk, kezdve a hazai történetészektől a német, cseh és lengyel szakembereken át a román és litván tudósok munkáig. A jól összeszedett, bőséges bibliográfia a fiatal kutatók és hallgatók számára megfelelő tájékozódást jelenthet. A könyvet részletes névmutató zárja le.

A munka jól összefoglalja a Lovagrend késő középkori történetét, belehelyezve azt a magyar külpolitikai kontextusba. Kellő részletességgel kerülnek szóba a Lovagrend gazdasági kapcsolatai is, így a politika- és diplomácia-történet mellett gazdaságtörténeti részekkel is rendelkezik a kötet. Egyértelműen látszik, hogy külföldieknek szánt szakmunkáról van szó, amit a több, mint 2000 lábjegyzeti hivatkozás is jól alátámaszt. Nyelvezetét tekintve a szerző határozottan, de mégis közérthetően használja a szakzsargont.

Összességében egy kiváló szakmunkáról beszélhetünk, ami igen nagy időintervallumban mutatja be a magyar–lovagrendi kapcsolatokat. Az egyedi kontextus miatt a korszak hatalmi politikája is más aspektusból kerül bemutatásra. Mindezért azoknak is ajánlott olvasmány, akik a késő középkori Közép-Európa politikai és gazdasági viszonyaival foglalkoznak.

László Pósan: *Hungary and the Teutonic Order in the Middle Ages*. (Magyarország és a Német Lovagrend a középkorban). Research Centre for the Humanities, Budapest, 2021. 419 o. ISBN: 978-963-416-247-6

Varga Imre Solt